

Raluca TULBURE

DIN LUME

Pupi Siciliani

Parafrazând o celebră sintagmă aş spune că cine a văzut o *opera dei pupi* poate muri... de fericire, de încântare, de bucurie. Este o sărbătoare pentru ochi, minte și suflet, greu de uitat atunci când vezi un spectacol bun.

Opera dei pupi este numele tradițional al teatrului de păpuși din Sicilia și din sudul Italiei și care a fost declarată de UNESCO „capodoperă a patrimoniului oral intangibil al umanității”.

Pupi (termenul derivă din latinescul *pupus*, care înseamnă copilaș) sunt acele marionete în armură din teatrul epic popular care au venit, probabil, din Spania lui Don Quijote, au trecut pe la Napoli și Roma, pentru ca în prima jumătate a secolului al XVIII-lea să se stabilească definitiv în Sicilia, unde au devenit parte din patrimoniul național.

Pupi siciliani sunt expresia cea mai înaltă a aceluși spirit epic, eroic și cavaleresc care, de la „Chanson de geste” din Evul Mediu la marile poeme ale lui Boiardo și Ariosto, la tradiția literară, muzicală, figurativă și teatrală marchează dezvoltarea educației sentimentale și a unei viziuni etice și poetice asupra lumii.

Pupi siciliani exprimă voința de a continua bătălia în „cea mai invizibilă dintre războaiele invizibile” pe care, alături de idealurile noastre, o ducem în noi și nu în afara noastră.

Păpușile siciliene diferă de alte tipuri de marionete prin tehnica lor, prin stilul figurativ, prin decor, prin discurs. Subiectele sunt luate din literatura eroică legată, în special, de Carol cel Mare și palatinii lui, dar și de alți eroi, ca Victor Emmanuel, Garibaldi, de bandiți celebri ca Antonio din Blasi, cunoscut și sub numele de „Cap lung”, de sfinți. Astfel, *opera dei pupi* transmite coduri de comportament, extrem de vechi, precum onoarea, lupta pentru dreptate, credința.

Spectacolele nu erau comice, iar publicul credea în poveștile adevărate prezentate și era interesat de destinul personajelor. Femeile asistau, de obicei, doar la spectacolele de natură religioasă, pentru că celelalte foloseau un limbaj extrem de deocheat.

Interesant este faptul că aceste povești erau prezentate în episoade, în reprize zilnice, seară de seară, captând interesul publicului de-a lungul câtorva luni bune. Astăzi, după spectacolul propriu-zis este prezentată o farsă în dialectul sicilian, unde eroii sunt cei tradiționali: Nofrin, Vircicchin, Peppenninnu, Testuzza, Baronul, Doctorul etc. Argumentul pentru aceste farse datează din faimoasele *vastasate*, comedii care s-au bucurat de succes la Palermo încă din secolul al XVIII-lea. Modul de desfășurare al acestor spectacole făcea ca teatrul să devină un fel de cerc unde, seară de seară, se vedeau aceiași oameni, iar intrușii erau priviți cu neîncredere. Era ca și cum intrai într-un club privat.

Marionetele sunt făcute din lemn, îmbrăcate în haine de stofă și cu armură metalică. Cele din Palermo au 80 cm înălțime și 15 kg greutate, iar cele din Catania au 1,20 m și între 15–30 kg. Tipurile de marionete folosite în sudul Italiei

PUPI SICILIANI

diferă nu numai prin dimensiuni, ceea ce dictează și mărimea scenei folosite, ci și în plasarea firelor și ale balamalelor de unire care permit mișcarea.

La început, cuvântul „puparo“ (marionetist, păpușar) desemna numai pe constructorul de păpuși, dar, de obicei, sculptorul și interpretul erau aceiași. Puparo era cel care sculpta capul, din lemn de nuc și îl picta până în cele mai mici detalii, modela armura și picta decorul, în timp ce soția lui cosea costumele. Corpul este construit din oțel întărit cu lemn de esență tare, acoperit cu cânepă și canava peste care se îmbracă costumele. Acestea sunt platoșe din metal, similare celor ale cavalerilor europeni sau veșminte colorate, purtate de maurii din Africa de Nord. Fiecare personaj principal este identificabil după culoarea costumului și a armurii.

De pe structura numită „pod“ (pasarelă), aflată la peste 2–3 metri deasupra scenei, păpușarii mănuiesc marionetele (termenul poate este impropriu folosit, pentru că noi avem altă percepție despre marionetă) care au două tije de oțel, una de la cap până la tors și alta la spadă. O altă tijă grea controlează mâna stângă care poartă scutul.

Există două școli importante: cea din Palermo și cea din Catania, despre care am mai amintit și care, în afara unor elemente unitare, au și particularități. Am menționat diferența de înălțime și de greutate între marionete, alta ar fi mișcarea lor și articulațiile. Marionetele din Palermo au mai multă mobilitate, pot mișca ochii și buzele. Mâna dreaptă are pumnul strâns și o gaură în centru, prin care trece un fir ce leagă pumnul de spadă. Marionetele din Catania au articulațiile inferioare blocate, scutul este rotund. Costumele sunt mai rafinate, mișcare este mai rigidă.

Dintre cele mai cunoscute nume am aminti Compania „Carlo Magno“ a lui Enzo Mancuso din Palermo, descendent al unei familii de păpușari celebri. Acesta a reușit să restaureze o serie de *pupi* moștenite, a construit altele, după tehnicile străvechi. Iarna, când stagiunea este închisă, activitatea companiei se îndreaptă spre școală, spre atelierelor de creație, de construcție. Altă trupă cunoscută este cea a fraților Pasqualino (Pino și Fortunato) care au fondat o companie în Catania, în 1969. Alte familii de păpușari sunt: Crimi, Grasso (ambele din Catania), Insanguine (Bari), Greco (Palermo).

Opera dei pupi are un farmec aparte tocmai pentru că păstrază cu sfințenie tradiția.

